

De vlucht van Issaschar

Tjarco F. Duinstra

De vlucht van Issaschar

Eerste druk, oktober 2022

Copyright © 2022 Tjarco F. Duinstra

Alle rechten voorbehouden.

Omslagontwerp Sabine van Rijn

Omslagillustratie naar een foto van Claude Cahun, Sheila Legge in
Trafalgar Square, London, 1936. Courtesy of Jersey Heritage
Collections.

Foto auteur eigen beeld

NUR 320

ISBN 97894653090

INHOUD

Proloog	5
Deel 1 Brieven	15
Deel 2 Als een navelstreng	79
Deel 3 Turbulentie	145
2 ^e Proloog	145
Deel 4 Als Draken	213
1 ^e Epiloog	265
Deel 5 Kerst	271
Deel 6 Jazz	347
2 ^e Epiloog	418
Verantwoording	423

*'Dan moeten we nogmaals aan het werk.
Vroeger boetseerden we in de ziel ik weet
niet welk wassen model; nu gaan we in
elke ziel een soort van duivenhok maken.'*

Plato, Theaetetus

*'Als je denkt dat ik het om God doe, heb je
het helemaal mis, ik ben een afgodendienaar
en tintel van lust om je de keel af te snijden.
Stom kind, hoe kon je denken dat ik een
vader ben, nee, moorden is mijn lust.'*

Kierkegaard, Dagboeknotities

PROLOOG

Het duivenhok is groot genoeg om ons te herbergen, hier hoef ik met niemand te praten. Jij zit op je lege nest, af en toe kom je op mijn schouder zitten koeren en koekeloeren. De anderen dribbelen over de rand van het tafelblad terwijl ik zit te schrijven.

Er is geen God, jullie zijn mijn getuigen. Het is zoals in het begin toen ik jullie hok uitmestte, maar nu mest ik deze tekst uit. Wie had dit gedacht? Wat is er gebeurd? Het klooster was verwaarloosd, het dak lekte, de kozijnen waren rot. Onverkoopbaar, niemand die hier wilde wonen. Dus trokken we er zelf in, Waling en ik. Een halfjaar later kropen jullie uit het ei, de eerstelingen. Zo begon het.

Jullie vliegen vanzelf naar huis, het zit in je genen. Bij mij werkt het anders, wij mensen beleven de tijd en wonen in verhalen. Welke verhalen? Ik dwaal door deze bladzijden, graaf woorden op, zoek naar de kern van het verhaal. Ik vond een kern en verloor hem weer. Het verhaal eindigt, maar elk einde is het begin van een nieuw verhaal.

Jullie maken je niet druk, jullie vinden de weg vanzelf, de weg terug naar het bekende. Maar mensen bedenken wegen naar dat wat niet bestaat en daarom schrijf ik. Toch zou ik liever saxofon spelen. Maar ik schrijf, want muziek wijst niet de weg. Taal is de brug naar het onbekende, zonder taal heeft de toekomst geen thuis.

Jij kijkt toe vanaf mijn schouder. Ach, ik weet dat je ook liever iets anders deed, langs de dijk vliegen bijvoorbeeld en over de golven. Weet je wat? We fietsen straks naar de dijk en daar laat ik je los en dan doen we wie het eerste thuis is.

In het begin was het koud hier in het hok, de dagen gingen traag voorbij en telkens liep ik naar de andere kamer om mijn handen te warmen aan de radiator. Nu niet meer, de lentezon schijnt door het

raam en de mussen tsjilpen in de dakgoot. De bomen zijn groen en de boeren bewerken het land. Hier in de nestschalen piepen jongen.

Esther komt straks, ze wil weten hoe ver ik gevorderd ben. Ze zal opkijken.

Waling zei dat een schrijver als een kok is die de receptuur kent, maar zich er niet aan houdt omdat een goede kok altijd experimenteert. Ik zie het anders. Ik ben geen kok, ik zie mezelf als de pan die op het vuur staat. Of niet een pan, maar een ei! Een ei waarop gebroed wordt. Ja, de schrijver is een blij ei, hij ligt in het donker en merkt dat er binnenin iets gaande is. Op een dag breekt hij uit en dan is het boek geboren. Nee, deze metafoor klopt niet, want de broedtijd van een duif is erfelijk bepaald en dan heeft Waling toch gelijk met zijn receptuur en is alles gebaseerd op wetmatigheid.

Jij was zo even hier. Niet echt, maar ik hoorde je stem in het gekoer van de duiven. Ja mam, jij komt altijd als ik je niet verwacht. Waarom zeg je steeds dat ik Anton niet moet vertrouwen?

Je had een hekel aan hem, geef het maar toe. Daarom mocht ik van jou nooit in het klooster logeren. Toen hij dood was, wilde jij met Waling en mij hier wonen, maar toen opa nog leefde, niet. Wat zeg je? Is alles Antons schuld? Nee mam, het was jouw eigen keuze, jij reed tegen de boom en koos voor het niet-bestaan. Altijd zat ik met hem bij de duiven en dan vertelde hij verhalen.

En hier, in mijn eentje, schrijvend, leerde ik mezelf begrijpen. Via de woorden luister ik nu naar mezelf. Ja mam, ik kan je nu volgen en het scheelde weinig of ik had de weg bewandeld die uitkwam bij jou.

Wat is echt? Wat is waarheid? Dit duivenhok is een bos vol vogelgeluiden. Of een boomgaard waar het ruikt naar peren en pruimen. Of een weiland waar koeien grazen langs een kikkersloot. Of een stadsplein en volle terrassen met een tram die rinkelend langsrijdt. Toch bevinden wij ons in de duivenkamer.

Welkom in de kamer die eigenlijk een jazzcafé is waar wordt geluisterd en gedanst. Kom, ik geef een rondje. Hier is wel een plek om te zitten, of blijf je liever staan met het glas in je hand? Geniet van wat je hoort en ziet, de ranke benen van de zangeres, streel ze met je ogen, swing op de solo van de saxofoon, je gaat hier geheid uit je dak.

Luister, hoor ik voetstappen op de gang? Ja, de middag is omgevlogen, ik kan niet meer met je naar de dijk. Doen we morgen.

‘Jeroen, stoor ik?’

‘Kom binnen.’

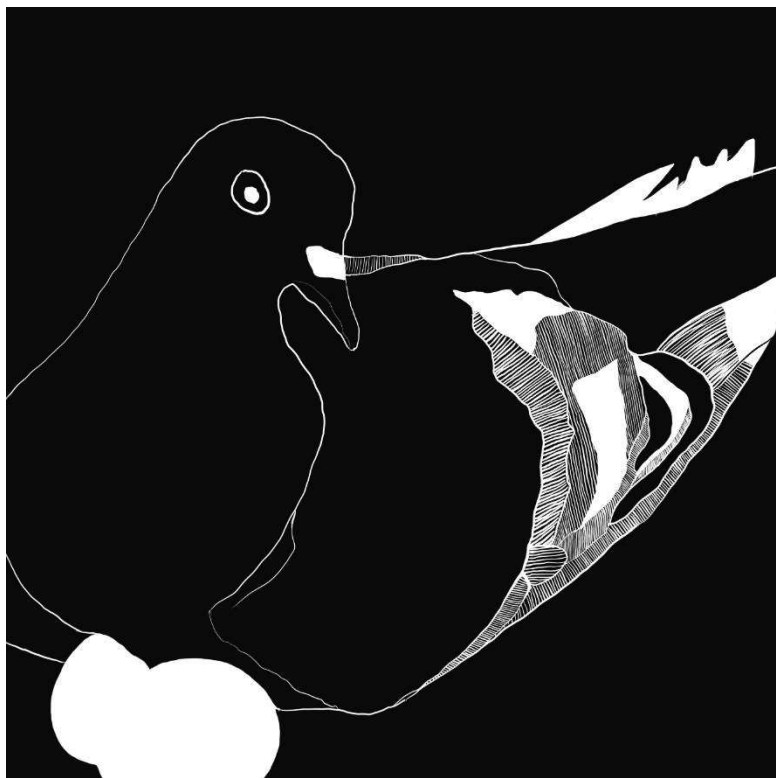
‘Getsie, ze hebben op je rug gepoept, ging het wel vandaag?’

‘Ik denk dat ik eruit ben, het is af, denk ik.’

‘Ik denk? Ik denk? Je wéét iets, of je weet het niet. Helpt ‘t als ik meelees?’

‘Eigenlijk had Issaschar alles moeten opschrijven, jammer dat hij met zijn pootjes geen pen kan vasthouden.’

‘Jeroen, met zulke onzin kom je nergens. Laat eens zien.’

DEEL 1 Brieven

1.

Had ik niet geroepen dat ik kastanjes wilde, dan was hij niet op de tak gaan springen en was hij niet uitgegleden en gevallen. Dan zat zijn oog er nu nog in. Kastanjes, ze willen hebben, weer even dat gevoel. Zijn oog moet tussen de bladeren liggen. Waar ben je? Woelen, voelen. Ik moet opschieten, want straks komt Irina. En Waling kan zonder zijn glazen oog niet aan tafel.

Bah, natte knieën. Ja, haha, logisch op dit natte gras. Au! Is het hem? Nee, een kastanje. Misschien is het in een lege bolster geglipt? Kiekeboe!

Morgenvroeg strooi ik ze uit voor de poort. Niet nu, op zaterdag is het werken geblazen, alle kinderen helpen mee op hun vaders boerderij. Op zondag, na de kerkdienst, komen ze kastanjes zoeken.

‘Geen sprake van!’

‘Waarom niet?’

‘Ik wil het niet hebben.’

‘Maar het is leuk bij hen, je kunt van de dijk rollen, pieren steken, vissen, en de duiven...’

‘Ik wil niet dat je in het klooster bent bij die rare kerels.’

‘Maar pappa zegt...’

‘Jouw vader vaart op zee aan de andere kant van de wereld.’

Dat was toen. Nu ben je als de wind en je praat in mijn gedachten. Help je me zoeken? Nee, natuurlijk niet, je kunt me niet helpen. Weg, niets, as. Of wel? Wat als je stiekem helpt en me waarschuwt voor dingen? Nee, dood is dood.

Als ik de bladeren nu eens in de lucht gooi? Dan dwarrelen ze omlaag, maar het glazen oog zal recht omlaag vallen. Ja, met armen vol omhoog! Niks hoor. Niet te vinden, het oog is kwijt. Ja toch, daar

ligt ie. Hebbes. Zo groot als een duivenei. Het kijkt me aan en ik kijk terug. Open en dicht, mijn hand knipoogt.

‘Waling, ik heb hem!’

Hij staat voor het raam en wenkt. Moet je de moddersporen van zijn laarzen zien, ze lopen zelfs tot aan zijn deur. En wie moet dat weer opruimen?

‘Waling, kijk. Ik zei toch dat ik hem zou vinden?’

‘Sorry Jeroen, het moet eerst ontsmet, je zult met een piraat aan tafel moeten.’

Hoezo een piraat? Met dat lapje voor het gezicht kan hij van alles zijn: een ridder met half vizier, een tovenaar met een scheefgezakte hoed...

‘Jeroen, waar ga je naartoe?’

‘De moddersporen in de gang wegwerken. En daarna ga ik Porgy and Bess spelen, voordat Irina er is. *Oh your daddy’s rich, and your ma is good lookin. So hush, little baby, don’ yo’ cry.*’

Oei, geen tijd meer om te spelen, daar is ze al. Bij de takkenbult parkeert ze de wagen. Repeteren is eigenlijk ook niet meer nodig, ik ken het compleet uit mijn hoofd. Ben benieuwd wat ze ervan vindt.

‘Maar Jeroen, jullie wonen hier? Dit is toch geen huis, dit lijkt het Kremlin wel! Zie ik Waling daar achter het raam staan? Wat heeft hij voor zijn gezicht?’

‘Een zwart ooglapje. Hij heeft zijn enkel verstuikt, hij zal straks wel komen.’

‘Is het erg?’

‘Hij hinkt.’

‘Zijn oog bedoel ik.’

‘Oh, dat is lang geleden gebeurd, hij heeft vroeger vuurwerk in zijn oog gekregen. Vandaag snoeiden we de bomen en zijn glazen oog viel eruit en nu moet het ontsmet. Ik heb Porgy en Bess ingestudeerd. We gaan deze trap op, de muziekkamer is boven. Weet je, ik

houd van Nina Simone, Here comes the sun, vind ik haar mooiste nummer. Het is moeilijk te spelen, je moet eerst je eigen gevoel vergeten, pas dan gaat het goed. Heb jij dat ook?’

‘Je gaat me te snel, Jeroen.’

‘Waling zegt dat taal het belangrijkste is, maar dat geloof ik niet. Woorden zijn geraamtes, lege geluidjes. Ik kan bloem zeggen, maar als ik echt wil laten horen wat ik met een bloem bedoel, dan klinkt het zo...’

Zie je wel, ze lacht terwijl ik speel, ze denkt er net zo over.

‘Jeroen, zonder woorden wist ik niet dat je een bloem speelde. En zonder woorden hadden we vorige week niet deze afspraak kunnen maken. Muziek speelt met gevoelens en de taal scheidt orde. Maar genoeg gepraat nu, we gaan spelen, kom maar op met je Porgy and Bess.’

‘Yeah! Got my gal, got my song, got heaven the whole day long!’

2.

Waling stond voor het raam naar zijn zoon te kijken die onder de kastanjeboom over het gras kroop en zocht naar het glazen oog. Jeroen had in een lege oogkas gekeken en hem ondersteund toen hij naar binnen strompelde. Niet bepaald een houding voor een vader. Met schrik dacht hij weer aan zijn val uit de boom. Takken, bladeren, lichtvlekken, schaduwen, het stampen van zijn voet op de tak. Bladergeruis, Jeroen onder hem, roepend om meer kastanjes, de puntige bolsters tegen zijn hoofd en de zaag in zijn verkrampde hand. Hij verzette een voet, de voet gleed weg, hij greep naar een tak boven hem en greep mis. Toch had zijn val erger kunnen aflopen want de zaag die uit zijn hand glipte, had zijn hoofd op een haar na gemist.

Buiten staakte Jeroen nu het zoeken, zo leek het. Zijn zoon kwam overeind en ging staan. Was het oog gevonden? Opgelucht haalde hij adem, maar toen hij zag dat er een hoop bladeren bijeen werd geroeid en in de lucht geworpen, verloor hij de moed en ging in de fauteuil zitten, zijn zere been ontziend. Hij trok de laars uit, stroopte de klamme sok van de voet en legde de gekwetste voet op de bureaustoel. De bult op zijn enkel was een binnenstebuiten gekeerd oog dat hem aankeek. Wat? Ja, dat gedrochtelijke oog staarde naar hem. Vermoeid wendde hij de blik af en zocht in een la naar het ooglapje.

‘Waling, ik heb hem!’

Jeroen stond buiten triomfantelijk te zwaaien. Dus toch nog gevonden. Vlug deed hij het ooglapje voor. Een tweede blik in de lege oogkas wilde hij zijn zoon besparen. Daar klonken reeds Jeroens voetstappen op de gang.

‘Ik zei toch dat ik hem zou vinden?’

‘Dank je.’

‘Waarom doe je hem niet in?’

‘Hij moet ontsmet, dat duurt wel even. Je zult met een zeerover aan tafel moeten. Waar ga je heen?’

‘De gang schoonmaken.’

Even later piepte het scharnier van de bezemkast en klonk het gerammel van de zinken emmer. Hij zat aan zijn bureau en had hier een goed uitzicht, hier kon hij straks Irina zien aankomen. De zon stond laag en scheen door het raam op zijn bureau en op de munten. De complete verzameling van Anton lag voor hem uitgestald. Hij nam een exemplaar in zijn hand en bekeek hem door het vergrootglas. Precies zo moest zijn oom hier vroeger hebben gezeten, in deze kamer, aan dit bureau.

Hij legde het vergrootglas weer neer. In de verte reed een tractor en in de tuin scharrelde een ekster in de gloed van de zon. Straks zou hij haar het klooster laten zien. Vrouwelijk bezoek, lang geleden alweer. Ooit, die keer met Ada, het was voorjaar geweest, hij had haar de refter laten zien, de kapel met de beelden, de gebrandschilderde ramen, zijn kamer, de kamers van de paters en de vele leegstaande kamers. In de boomgaard hadden ze onder de bloeiende appelbomen gegeten.

En tien jaren later, het was oudejaarsavond en hij had Jeroen beloofd hem wakker te zullen maken om naar het vuurwerk te kijken, was het voorbij, want volgens Ada waren ze uit elkaar gegroeid. In de war was hij het huis uitgelopen en liep in de kou te piekeren, tot even na twaalfven een vuurpijl zijn rechteroog trof. Een week later verliet hij het ziekenhuis en toen wist Ada het zeker, ze wilde scheiden.

Buiten liet de ekster een alarmerend geschetter horen, de vogel scheerde schaterend door de lucht en verdween over de kloostermuur. Een rode Volkswagen reed de oprijlaan op en stopte met slippende banden voor de takkenbult. Hij ging staan zodat hij haar beter kon zien, maar vergat zijn voet en een pijnscheut bezorgde hem koude rillingen.

Irina stapte uit. Ze droeg een spijkerbroek en een wijnrode trui. Roerloos bleef ze naast de auto staan en haar blik gleed omhoog langs

de gevel. Toen zag ze hem en zwaaide. Hij stak een hand op en zwaaide terug.

Een paar minuten later klonk boven hem een circusorkest dat met geen twintig eksters was te vergelijken. De saxofoons brachten een dierentuin van geluiden voort, ze jankten als zeehonden, krijsten als apen, brulden als Siberische tijgers. Irina riep iets. Gelach. Piano-akkoorden, de saxofoon viel in, dat moest Jeroen zijn. Stilte. Voetstappen op de trap. Het harmonium in de kapel en een saxofoon. Mooi klonk dat, met die akoestiek.

Voor hem op het bureau blonken de Keltische munten in het zonlicht. Ze waren authentiek, uit de tijd voor Christus. Kostbare munten, een museum zou er grif een vermogen voor neertellen. Het was een raadsel waar ze vandaan kwamen en het kon niet anders of het roestige kistje waarin hij ze had gevonden, was eeuw na eeuw en van klooster naar klooster hier terechtgekomen. Anton had ze gevonden en de waarde ervan gezien. Elke munt was met een niet te evenaren nauwkeurigheid gecatalogiseerd.

Hij bekeek de munt weer door het vergrootglas. Er stond een paard met een ruiter op afgebeeld. De ruiter hield een lans in de hand en het paard had een gebogen rug met tussen de voorbenen een kronkelende slang. De afbeelding op de munt was gedetailleerd nagetekend in het vergeelde schrift. Naast de tekening had oom een bidprentje geplakt met de afbeelding van Sint Michaël. De heilige zat op zijn paard en doorboorde met zijn lans de kop van de draak. De overeenkomst met de afbeelding op de munt was treffend, maar er waren ook verschillen. De Keltische ruiter zat niet op de rug van het paard, hij zweefde erboven. En de ruiter keek niet omlaag, maar in de verte. Hij doodde de slang niet, zoals Sint Michaël. Anton had bij de afbeelding geschreven: *Keltisch slangenpaard: wat ziet de ruiter? Michaël doodt de slang, maar als slang en paard zijn één, dan sterft ook het paard en zal de slangedoder – omdat hij wordt gedragen door de natuur die één is – vallen.*

‘Irina wil een rondleiding voordat we gaan eten.’

Geschrokken keek hij op en zag Jeroen in de deuropening staan.

‘Kan je niet kloppen, ik schrik me dood.’

‘Ze is in de kapel. Kom je? Jij kunt goed over alles vertellen.’

Hij probeerde te gaan staan, maar de enkel protesteerde.

‘Ik help je,’ zei Jeroen.

‘Niks ervan. Aan de kapstok hangt een wandelstok. Als je die voor me haalt, red ik me wel.’

‘Dan ben je een piraat met een houten poot.’

‘Ja, schiet nou maar op. En zet ook de taart in de oven.’

‘Heb ik al gedaan,’ galmde het in de gang.

In de refter zag hij Irina bij het doopvont staan. Hij liep naar haar toe en gaf haar een hand. Ze zag er anders uit, geen zilveren oogleden en rode wangen, maar een nogal bleek gezicht met twee nieuwsgierige ogen. Haar gezicht, vrouwenogen, een vrouwenhand. Haar hand in de zijne. Hier, voor het altaar, waar eeuwenlang huwelijken waren gesloten. Haar hand in de zijne, hun handen. Raadselachtig.

‘Dag Waling. Leuk hoor, die goudvissen in het doopvont.’

‘Ja, die met dat zwarte vlekje op de kop dat ben ik en de andere is Jeroen, zei hij. ‘Mijn oom heeft ons hier beiden in gedoopt, mij in 1944 en Jeroen in 1967. Hij was mijn peetoom en de op één na laatste monnik van dit klooster. De goudvissen zijn een klein eerbetoon.’

‘Aha, en hoe komt het dat jullie hier nu wonen?’

‘Een erfenis.’

‘Een erfenis?’

‘Zeker. Uit de nalatenschap is gebleken dat mijn oom in de jaren vijftig het klooster inclusief de inboedel en de bijbehorende landerijen heeft gekocht. Ik vermoed dat de kerk blij was dat ze van een financieel noodlijdend project was verlost. De monnik die me vast meer had kunnen vertellen, stierf op de dag dat mijn oom werd begraven.’

‘Maar hoe komt een abt aan zoveel geld?’

‘Dat is een vraag die mij bezighoudt sinds ik het klooster heb geërfd. En na twee jaar is het me nog steeds een raadsel.’

‘Ik mis de iconen.’

‘Klopt, die zijn er in Rooms-katholieke kerken niet. Maar heiligenbeelden en gebrandschilderde ramen hebben we wel, zoals je ziet.’ Hij wees naar de gebrandschilderde ramen en zei: ‘Het bovenste raam laat Adam en Eva zien met de slang in het paradijs. Ernaast zie je de zondvloed met de ark van Noach. Daaronder offert Abraham zijn zoon Izak. Op het andere raam zie je nog drie andere fragmenten: Mozes bij de brandende braamstruik; koning Salomo die recht spreekt; en een walvis met een mannetje in zijn buik...’

‘Yeah! Oh, Jonah, he lived in the whale, but it aint necessarily so!’ zong Jeroen.

Irina wees lachend naar het levensgrote beeld van de monnik met de kleine jongen op de arm. ‘En dit zijn jullie?’ vroeg ze.

‘Nee, dit is de heilige Antonius, altijd handig om in huis te hebben. Als je iets kwijt bent en je bidt tot hem, dan vind je het altijd terug. Vanmiddag bijvoorbeeld, toen ik mijn oog kwijt was, bad ik en ja hoor, binnen vijf minuten had Jeroen mijn oog gevonden.’

‘But it aint necessarily so. Jij gelooft daar helemaal niet in,’ wierp Jeroen tegen.

‘Een katholiek houdt niets voor onmogelijk,’ antwoordde hij.

‘Je moet hem niet geloven, Irina. Hij neemt je in de maling, hij gelooft nergens in,’ hield Jeroen vol.

‘Een katholiek gelooft altijd in iets.’

‘Geloof, hoop en liefde toch?’ zei Irina.

Hij wees naar het Mariabeeld en zei: ‘Ik geloof in tegenstellingen. Geen licht zonder duister, geen god zonder duivel, geen man zonder vrouw. De mensheid beweegt zich tussen twee afgronden, een afgrond boven, vol verheven idealen en een afgrond onder, vol bederf en verraad...’

‘Dat is Dostojewski,’ onderbrak ze hem.

‘Klopt. Maar ik ben geen nationalist, zoals hij. Ik blijf de aarde trouw. Wat overdag licht is, is 's nachts donker. We draaien rond, er is geen boven of onder. Trouw zijn aan de aarde en een wankel evenwicht bewaren, daar draait het in het leven om.’

‘In jezelf geloven, daar draait het om,’ zei Jeroen.

‘Nee Jeroen, alsjeblieft! De wereld is vergeven van de in zichzelf gelovenden en kijk eens wat ze doen? De zeeën worden leeggevist, de lucht verpest, oerwouden gekapt en de grond vergiftigd. De zichzelfen rijden in dure auto’s rond, schrijven boeken vol over zichzelf en laten op tv zien hoezeer ze zichzelf zijn. Er is geen god, dus ik moet in mensen geloven, maar hoe kan ik in ze geloven als ik overal zichzelfen zie? Het is om gek van te worden!’ Hij zwaaide met zijn stok, maar kalmeerde toen hij Irina’s geschrokken gezicht zag.

‘Jeroen, om je een idee te geven wat ik geloof, zet ik hier een globe neer en ik hang een poster op met een foto van de aarde, gezien vanuit de ruimte. We moeten ons geduld bewaren en ons evenwicht, dat is belangrijk. Wie alleen in zichzelf gelooft, begrijpt er niets van. En laten we nu naar de refter gaan, want als ik mij niet heb vergist, hoorde ik zojuist het wekkertje van de oven.’

Met de wandelstok tikkend op de stenen vloer, ging hij de anderen voor. Jeroen volgde hem en zong: ‘When Gawd make cripple, He mean him to be lonely, night time is man’s time, he got a right to forget his troubles!’

*

Hij liep naar de refter en stak de kaarsen aan. Het kaarslicht verspreidde zich en de schilderijen aan de muur kwamen tot leven, een tiental oude mannengezichten keek de eetzaal in. Daarna lichtte de kathedor op, evenals het harnas dat bij het flakkerende licht leek te bewegen.

Jeroen boog zich met een handvol aanmaakhout over de haard en Irina was bij het raam gaan staan en keek naar de silhouetten die buiten tussen de boomtakken bewogen. Het waren de kippen die in de treurbeuk hun slaappleats opzochten.

‘We hebben elektriciteit noch stromend water,’ zei hij. ‘Wel een gastank voor de kachel en de keuken, maar verder moeten we ons behelpen met petroleum, pomp en poepdoos.’

‘Maar...’ begon Jeroen.

Hij beduidde zijn zoon dat hij zijn mond moest houden, want het aggregaat ter sprake brengen en vertellen dat hij in de kelder stroom opwekte, was nu geen goed idee.

‘Maar ik zag in de muziekkamer een cassettedeck en een platen-speler en er hing ook een lamp.’

‘Accu’s,’ zei hij vlug. ‘We behelpen ons met accu’s, net als in een caravan.’

Hij wees naar de schilderijen en zei: ‘Dit waren de abten van het klooster. Daar, die achterste, is mijn oom. Op de kathedraal stond hij vroeger en las onder het eten voor uit de Heilige Schrift. Tijdens de maaltijd werd niet gesproken, oom was een man van de oude stempel. Hij wilde dit gebouw in de oorspronkelijke staat bewaren zonder de luxe van waterleiding en elektriciteit. De gemeente vond dat onverantwoord en wilde de boel onbewoonbaar verklaren, maar oom hield vol en won.’

Toen wees hij naar het harnas en zei: ‘Deze creatuur is een idee van Jeroen, het is een Tempelier uit de tijd van kruistochten, zullen we maar zeggen. We eten trouwens niet aan de grote tafel want dat is niet gezellig, Jeroen en ik eten altijd aan de kleine tafel bij de haard.’

‘Wat zijn dat voor vogels in de boom?’ vroeg Irina.

‘Dat zijn onze kippen. We hebben ze dit voorjaar uitgebroed en binnenkort moeten we een hok voor ze maken, want de boom gaat om.

Bomen die de takken laten hangen, vind ik triest en we hebben brandhout nodig voor de winter. Lukt het, Jeroen?’

Zijn zoon zat op de knieën voor de haard en blies voorzichtig een vlam aan die tussen het hout kronkelde.

‘Vuur maken is als het voeren van een pasgeboren draakje, je moet het voorzichtig doen, niet te veel in één keer want dan stikt het,’ antwoordde zijn zoon.

‘Als je het niet erg vindt ga ik zitten, want het gehink met de stok is vermoeiend. Ik ga van mijn handicap genieten terwijl ik jullie het werk laat doen. Irina, zie je die kast? Daarin zitten borden, glazen en bestek.’

Irina liep naar de kast en trok de deur open. Ze nam borden van de stapel, draaide zich om en liep naar hem toe.

‘Als ik jou in gedachten een bontmuts opzet, zie ik een Russische prinses voor me, maar je zou ook weggelopen kunnen zijn uit een bijbels tafereel van Rubens, of uit een dorpsfeest van Breughel. Voor mij ben jij een Eva van de Betuwe,’ zei hij lachend.

‘Ik ga de taart halen,’ zei Jeroen.

‘Ik bracht wijn mee, de fles ligt nog in de auto. Kun je die meteen meebrengen?’

‘Oh Lawd, I’m on my way,’ riep Jeroen en verliet de kamer.

‘Wat is de Betuwe?’ vroeg Irina.

‘Een streek in Nederland waar veel appelbomen staan.’

‘Dat lijkt me een verleidelijke plek voor Eva.’

‘Heel verleidelijk,’ beaamde hij. Hij kuchte, reikte vanuit zijn stoel naar het houtblok dat Jeroen had klaargelegd en zette het tussen de vlammen. Ondertussen dekte Irina de tafel en Jeroen kwam terug met de taart en de wijn.

Nadat de fles was ontkurkt en de wijn was ingeschonken, zei hij: ‘Ik wil een toast uitbrengen op de saxofoon. Jullie speelden prachtig en ik hoop dat Jeroen veel van je kan leren.’

‘Ik proost op geloof, hoop en liefde,’ zei Irina.

‘Ik proost op onze kampioenen,’ zei Jeroen.

‘Onze postduiven,’ verduidelijkte hij terwijl hij de taart over de borden verdeelde.

‘Nou, sorry, maar ik heb niks met die beesten. In de stad vliegen ze altijd hinderlijk voor je fiets of ze lopen voor je voeten als je haast hebt.’

‘Maar dit zijn kloosterduiven,’ verduidelijkte hij.

Irina maakte een afwerend gebaar en zei: ‘Vertel eens wat meer over je mysterieuze oom?’

‘Wat wil je dan weten?’

Ze keek hem aan alsof ze zeggen wilde: alles. Ondertussen boog Jeroen zich over zijn bord.

‘Niemand wist dat hij de eigenaar was van dit klooster. De kerk verzeeg indertijd de verkoop. En hoe mijn oom aan het geld kwam, is mij een raadsel. Mogelijk heeft hij waardevolle spullen van het klooster verkocht, ik vond namelijk antieke Keltische munten in zijn kamer.’

‘Het onderhoud van een gebouw als dit zal wel duur zijn, wat doe je eigenlijk voor de kost?’

‘Werk? Nee, daar val ik niemand mee lastig. Bij het klooster hoort een lap grond dat ik verpacht aan boeren. Veel brengt het niet op, maar we kunnen ervan rondkomen, nietwaar Jeroen?’

‘Hm,’ antwoordde Jeroen onverschillig.

‘Dus je bent een landjonker, zo eentje uit een Russische roman,’ zei Irina lachend.

Hij keek naar Jeroen die de taart naar binnen werkte. Misschien kon hij het gesprek nog op de duiven brengen als hij Irina het verhaal van Antons Wehrmachtduiven vertelde?

‘Mijn oom is mogelijk aan het geld gekomen door prijsduiven te verkopen. Zijn duiven werden in Zuid-Frankrijk en in Barcelona losgelaten en dan won hij wel eens wat. De duiven waren afstammelingen van Duitse duiven uit de oorlog. Er zaten hier toen soldaten inge-

kwartierd en mijn oom heeft hun duiven toen gehouden. Het bijzondere van Jeroens duiven is dat ze zijn uitgebroed door die...'

'Jij bent hier toch opgegroeid?' onderbrak Irina hem. 'Hoe was het om hier te wonen, waren ze streng voor je?'

'Er waren regels waar we ons aan moesten houden, maar over het algemeen...'

Op dat moment stond Jeroen van tafel op en zei: 'Irina, ik wil je bedanken voor de les, maar ik wil het bij deze les laten. Ik had er iets anders van verwacht en ik laat jullie nu alleen en ga naar mijn kamer.'

'Wat is er aan de hand? Waarom doe je zo?' vroeg Irina.

'Ik merk dat je voor het klooster komt, in plaats van voor mij,' zei Jeroen. 'Als het renpaarden waren geweest in plaats van postduiven, dan had je vast wel geluisterd, maar mijn duiven zijn je te min.' Jeroen draaide zich om en verliet de kamer.

Na een korte stilte zei hij: 'In het begin had ik ook niks met duiven, maar hij is dol op ze. Toen Jeroen nog klein was, zat hij uren met Anton in het hok tussen het gefladder en gekoer. Wehrmachtduiven uit de oorlog, ze werden gebruikt om boodschappen te versturen. Na de oorlog gingen de soldaten weg, maar de duiven bleven. Het eerste wat Jeroen deed na ooms dood, was in het hok kijken. De duiven waren er nog.'

'Ik heb niet eens gevraagd wat hij doet, of hij nog op school zit, of studeert,' zei Irina. 'Ik weet niks van hem en ik zit maar te vragen naar je oom en het klooster.' Ze stond op.

'Wat ga je doen?'

'Naar hem toe en het uitleggen.'

'Wacht liever. Je hebt hem beledigd, hij luistert nu niet. De furie, zo noemde oom de handicap. Hij had er soms last van, ik heb het ook en ik zie het ook weer bij Jeroen. Geen kwaai eigenschap, maar het vuur kan oplaaien en dan kun je ons maar beter even met rust laten. Nu je toch ben opgestaan, achter het linker deurtje staat nog een fles.'

Terwijl Irina de fles ontkurkte, vroeg hij: ‘Waarom speelt iemand saxofoon?’

‘Ik ben er blijkbaar voor in de wieg gelegd, ik kan me een leven zonder saxofoon niet voorstellen. Zonder dat ding zou ik niet zijn wie ik nu ben. Daarom ben ik Rusland ook ontvlucht.’

‘Wanneer was dat?’ vroeg hij.

‘In 1975, ik was twintig en verliefd op een Nederlandse muzikant, Harm heette hij. Hij nam me mee, ondanks de gevaarlijke grenscontroles. We hebben puur geluk gehad dat ze me niet vonden. Eenmaal in Nederland zijn we één keer naar het North Sea Jazz geweest...’

‘Jullie wonen samen?’ informeerde hij.

‘Nee, na een jaar was het uit tussen ons.’ Ze zweeg en keek naar de schemerige hoek van de kamer waar iets bewoog.

Hij zag het en zei: ‘Schrik niet, dat is onze Jozef, de huisschildpad. Jeroen is blijkbaar de krop andijvie vergeten die op het aanrecht ligt.’

Irina stond op en haalde de krop. Hij dacht ondertussen na over wat ze had verteld. Harm, dat was een Groningse naam. Ze was twintig jaar toen ze was gevlucht, dan was ze geboren in 1955, dus ze was elf jaar jonger dan hij. Opgegroeid in de Chroesjtsjov-periode, de tijd van de destalinisatie.

Irina kwam de refter in, legde de andijvie neer en ging ernaast zitten wachten. Jozef rook het voedsel en kwam vanuit de donkere hoek naar haar toe geschuifeld.

‘In de kapel sprak je over geduld en het evenwicht bewaren. Wat bedoel je daar precies mee?’ vroeg ze.

‘Ik kom bij je zitten,’ zei hij. Op de stok leunend ging hij naast haar op de grond zitten, het gekwetste been gestrekt vooruit. Zwiggend keek hij een tijdje naar de schildpad en zei toen: ‘Met dat evenwicht bedoel ik het vaderschap. Toen Jeroen zes was, ben ik gescheiden. Daarna voer ik jarenlang op zee en hij heeft elf jaar bij zijn moeder gewoond. Sinds twee jaar woont hij nu bij mij. Het is niet eenvoudig om een vader te

zijn, maar het klooster helpt, hier zijn Jeroen en ik op een prettige manier tot elkaar veroordeeld. Zonder hem was ik hier niet gaan wonen en nu kan ik me niet meer voorstellen ergens anders te zijn. Onze kippen bijvoorbeeld, dit voorjaar hebben we ze in een broedmachine uitgebreed. Midden in de nacht begonnen de eieren te bewegen en we hebben zitten kijken hoe de kuikens werden geboren. Een goede vader ben ik echter niet, ik ben niet streng genoeg voor hem. Ik had moeten zorgen dat hij zijn school afmaakte. Maar hij wil maar één ding en dat is die verrekte saxofoon.'

'Hij heeft zijn school niet afgemaakt?'

'Nee.'

Jozef had de andijvie bereikt, de kop van de schildpad bewoog traag naar voren, de kaken weken uiteen en sloten zich om een groen blad.

'Waarom heeft hij zijn school niet afgemaakt?' vroeg Irina.

'Hij is zes maanden naar het gymnasium in de stad gegaan, maar volgens de rector konden ze hem daar niet handhaven. Hij adviseerde me om met Jeroen naar een psycholoog te gaan. Dat deed ik niet, want Jeroen is niet gek. Hij had gewoon last van het overlijden van zijn moeder, ze kwam om bij een auto-ongeluk.'

'Heeft hij vrienden?' vroeg ze.

'Ja, Gerard, een boerenzoon die 's zondags in de dorpskerk op het orgel speelt en ook postduiven houdt. Ook had Jeroen deze zomer een jongen uit Spanje op bezoek. Ze hadden elkaar ontmoet bij het centraal station waar Jeroen elke woensdag speelt. Hij spreekt dan regelmatig met mensen, hij is veel socialer dan ik. Die Spaanse jongen heeft hier twee weken gelogeed. Jeroen bezoekt hem binnenkort in Barcelona.'

Ondertussen hapte Jozef halvemanen uit de andijviebladeren. Irina en hij keken ernaar en hij voelde de warmte van de haar in zijn rug en hij rook haar parfum.

'Hoe was het om in Rusland op te groeien?' vroeg hij.

'Een ramp. Communisme en jazz, dat gaat niet samen.'

‘Hoe komt een communist dan aan een saxofoon?’ vroeg hij.

‘Geërfd, net als jij. Mijn vader kwam er na de oorlog mee thuis. Mijn moeder vond het ding maar niks, de andere soldaten brachten geld en sieraden mee. Hij kon er niet op spelen en duwde mijn broers het ding in handen, maar die hadden geen zin. Toen werd ik geboren en ik speelde op mijn zesde de Internationale.’

‘Je hebt broers?’

‘Ze zijn gesneuveld in Afghanistan. Ik was een nakomertje, mijn ouders leven ook niet meer.’

In de hal sloeg de klok tien uur.

‘Is het al zo laat?’ zei ze geschrokken. ‘Tijd om Jeroen gedag te zeggen en naar huis te gaan.’

‘Ik zal je zijn kamer wijzen, maar misschien wil je eerst nog even de Keltische munten zien? Ze zijn heel bijzonder.’

Hij ging haar voor en stak in de studeerkamer de petroleumlamp aan.

‘Kijk, elke munt is een klein kunstwerk. Ze zijn voor mij een soort grammfoonplaatjes waarmee ik luister naar een oude cultuur. Aanvankelijk kopieerden de Kelten het Griekse geld, maar later maakten ze eigen munten. Elke munt laat een verandering zien, een metamorfose.’ Hij nam een munt in zijn hand en liet hem haar zien.

‘Op het eerste gezicht zie je een wirwar van lijnen, maar volg je deze lijn, dan zie je het profiel van de Griekse god Zeus die door de Kelten wordt weergegeven met een adelaarsneus en een ei tussen de lippen, het symbool van het woord. Nu draai ik de munt een kwartslag en volg nu eens deze lijn, je ziet dan niet meer het gezicht van Zeus, maar dat van een baardige man met het alziend oog. Kijk, in het schrift heeft mijn oom het nagetekend en dan zie je het beter. Nu draai ik hem weer en je ziet een schedel met een diadeem en een zwevend ei erboven. En draai ik hem nog een laatste keer, dan komt het paard met de fantoomrijder in beeld. Kijk, de fantoom- of spookrijden werpt

het vexillum, het kruisvormige opstandingsymbool voor zich uit. Wonderlijk toch? De Kelten kenden het kruissymbool al, maar het kruis had bij hen een andere betekenis, het was voor hen niet een symbool van het lijden waar je je aan onderwerpt. Het vexillum was het levenslot dat iemand voor zich uit werpt en nastreeft.’

‘Zo te zien is zo’n munt een soort stripverhaal,’ zei ze.

‘Een stripverhaal met een levensfilosofie. Zal ik het uitleggen?’

‘Kort, als het kan?’ zei ze.

‘Het ei tussen de lippen is de geboorte van het woord. Taal was voor de Kelten magisch, woorden konden toverspreuken zijn waarmee je mensen betovert en in je macht houdt. Dan die kop met een baard, die baard betekent groei en wijsheid. De Druïden hadden altijd lang haar en lange baarden, de Bijbelse Richter Simson liet ook zijn haren groeien. Dan is er de schedel met diadeem, dat is de gekroonde dood: een Kelt was niet bang voor de dood, wel vreesde hij dat zijn naam in vergetelheid zou raken. Als Kelt hoopte je dat jouw levensverhaal, een kroon op het leven, nog generaties lang doorverteld zou worden. En de fantoomruiter tot slot is hij die zijn levenslot voor zich uit werpt en het dan achtervolgt. Wie zo leeft, is beziel met een zelfontworpen levensdoel. Zoals je ziet zit hij niet op het paard, hij zweeft er bóven. Dit zweven symboliseert de eenheid van de ziel met de tijd. De slang die tussen de voorpoten van het paard kronkelt, is de natuur. De slang is een metgezel, niet een vijand die je moet doden, zoals Sint Michaël doet.’

‘Interessant,’ zei ze. ‘Speel je ook een muziekinstrument?’

‘Ik kan op het orgel spelen, dat heb ik van de paters geleerd.’

‘Het lijkt me raar om hier als jongetje tussen die mannen te wonen.’

‘Ik wist niet anders. Ik ben in de oorlog hier geboren, mijn moeder was joods, ze zat hier ondergedoken. Ik heb haar niet gekend, ze is na de bevrijding naar Israël vertrokken en heeft nooit meer iets van zich laten horen.’

‘Heeft ze nooit contact gezocht?’

Hij schudde het hoofd. ‘Maar ik ben er niet rouwig om. Na vier oorlogen tussen Israël en de Arabische landen, ben ik blij dat ze mij achterliet. Mijn vader heb ik ook niet gekend, hij is in de oorlog omgekomen. Oom Anton was in feite mijn vader en ik vond het prettig hier, de monniken waren lief en zorgden goed voor me. Van moeders kant was er na de oorlog niemand meer. Maar nu zal ik je naar Jeroen brengen, anders wordt het echt te laat.’

Ze verlieten de studeerkamer en bij de trap aangekomen bleef hij staan.

‘Mijn enkel,’ verzuchtte hij.

‘Leun maar op mij.’

Hij legde een arm over haar schouder, drukte haar tegen zich aan en hinkte tree voor tree omhoog.

‘Een wankel evenwicht bewaren, toch?’ zei ze plagend.

Boven klopte hij zacht op Jeroens deur maar alles bleef stil. Hij stak zijn hoofd om de hoek en zag dat Jeroen in bed lag, de maan scheen door het raam op de dekens. Zachtjes sloot hij de deur weer.

‘Hij slaapt,’ fluisterde hij.

‘Wat nu?’

‘Ik weet wat. Ik geef je een duif mee en ook een kokertje waar ze vroeger de briefjes in deden. Als jij iets op het briefje schrijft en morgenvroeg de duif loslaat, leest hij jouw bericht.’

Ze knikte en hij ging haar voor naar de duivenkamer.

‘Wacht hier, want ze zullen schrikken als ze een vreemde zien.’

De duivenkamer was schaars verlicht door het nachtlampje, maar er was voldoende licht om ze te kunnen zien zitten met hun koppen onder de vleugels. Hij strekte zijn arm en pakte een duif. Het dier schrok wakker, maakte hese geluidjes en probeerde zich los te wringen. Zachtjes sprak hij de duif toe en zodra deze de stem van de meester hoorde, gaf hij zich gewonnen. Met de duif in de ene hand en de stok in de andere, hinkte hij terug naar de deur.

‘Dit is Issaschar, hij is de beste,’ zei hij.

‘Moet ik geen voer mee?’

‘Nee, niet nodig. Als je hem om zeven uur loslaat, is hij ruim op tijd voor zijn ontbijt. In dit kokertje zit een papiertje en kijk, zo maak je het vast aan zijn poot.’

‘Heb je azijn in huis?’ vroeg ze.

‘Hoezo?’ vroeg hij verbaasd.

‘Dan doe ik een azijnverband om je enkel.’

Even later keek hij naar zijn blote voet die boven het teiltje bungelde. Hij voelde haar hand die de opgezette enkel betastte en het viel hem op dat zijn been en de voet de vorm hadden van een saxofoon, hij was bij haar in goede handen. Ze goot azijn over de voet en wikkelde het verband om zijn enkel. Gedwee liet hij zich bemoederen.

‘Mooi al dat haar op je been. Zit het niet te strak?’

‘Het zit als gegoten.’

‘Er niet op lopen,’ zei ze streng. ‘Ik kom er zelf wel uit.’

Hij luisterde naar de voetstappen die zich verwijderden. In de slaapkamer ging hij op de rand van het bed zitten en schoof het gordijn opzij. Irina liep in het maanlicht en stapte in de wagen. De koplampen knipten aan en het raampje ging omlaag, ze had hem gezien en zwaaide naar hem. Hij zwaaide terug en keek de wagen na totdat de rode achterlichten door de poort waren verdwenen.

3.

Irina had de saxofoonkoffer in de hal neergezet, waar Lenin vanaf de poster aan de wand over het instrument en over ieders toekomst waakte. Vanavond moest ze optreden, maar er was nog tijd om de foto's uit de begintijd te bekijken. Ze nam het fotoalbum uit de kast en begon te bladeren.

Op alle foto's stak haar gezicht bleek af bij de gezichten van de anderen. Joans donkere huid straalde warmte uit en Irmgard met haar groene ogen leek een bosnimf. Mischa, een weduwe die met haar dochter Iran was ontvlucht, keek kordaat in de camera. Maar zichzelf stond erbij als een geslagen hond die de Russische misère was ontvlucht en vervolgens het podium was opgelopen.

Haltebang, zo heette de band. Tien jaar terug had ze de naam bedacht toen ze in de atlas lijnen had getrokken tussen de steden waar zij en de andere bandleden waren geboren. Een lijn van Havanna naar Leningrad en van Teheran naar Bangkok. In Groningen kruisten de lijnen elkaar.

Na het zien van de foto's ging ze voor de badkamerspiegel staan en bracht kleur aan op haar oogleden. Het duurde even voordat er twee oogleden waren met dezelfde zilverkleur als die van de saxofoon. Op haar wangen maakte ze een blos zodat het leek alsof de zon haar gezicht bescheen. Ze keerde de wangen om en om en controleerde of het gezicht niet door verschillende zonnen werd beschenen. Het resultaat mocht er zijn, maar de ogen onder de zilveren oogleden bezagen de ongestifte lippen en meenden dat het tijd was voor rode lippenstift. Ze stifte de lippen echter niet, want ze had een hekel aan lippenstift op het mondstuk.

Terug in de woonkamer stapte ze in haar spijkerbroek, trok het zwarte T-shirt over het hoofd en schoot in het gouden colbertje. Ze

streek met de hand door het haar, deed de lichten uit en pakte de saxofoonkoffer op.

Altijd als ze de flat verliet, groette ze Lenin. Dan wierp ze een blik op de rode poster en trok op hetzelfde moment de deur achter zich dicht. Het was een gewoonte waar ze zich amper van bewust was, maar vanavond deed ze na de snelle blik de deur niet dicht. Ze bleef staan en keek verrast naar een lichtvlek op Lenins achterhoofd. De vlek werd veroorzaakt door de avondzon die via de deuropening op Lenins kale hoofd scheen.

Tegen de verwachting van de visionair in, kwam het licht niet van voren, maar viel op zijn achterhoofd. Lenin keek de verkeerde kant op, zo leek het, de zon dreef de spot met hem. Ze glimlachte erom. Daarna had ze de deur kunnen sluiten, maar ze bleef, met de deurknop in de hand, staan staren. Waarom? Omdat de lippen wilden weten waarom die glimlach nodig was geweest. Ja, het bevoegd gezag had toch afgerekend met Lenin? Het wist toch dat geen enkele richting de juiste was en dat een geloof in het éne licht onzin was? Dus hoezo keek Lenin de verkeerde kant op? De lichtvlek was maar toeval, een simpele lichtvlek veroorzaakt door de stand van de zon. Dus waarom een glimlach? Een verontschuldiging aan hen, de lippen, die er tijdens het opmaken toch al bekaaid van afgekomen waren en die zich desondanks gehoorzaam hadden geplooid tot een glimlach, was gepast.

Jullie hebben gelijk, gaf ze ruiterlijk toe. De glimlach was overbodig, het gebeurde omdat het vandaag de twintigste september is en ik elf jaar geleden dit land in kwam. Ik zat vanmiddag te mijmeren en zag de foto's weer. Daarom sta ik hier te staren met een glimlach op mijn gezicht. Maar dankzij jullie heeft het gezond verstand gezegevierd.

Toen trok ze de deur dicht en vertrok.

*

Joan en Irmgard hadden beloofd te zullen wachten, ze zouden niet weer beginnen zonder haar. Maar toen ze bij het jazzcafé aankwam, hoorde ze muziek. De anderen waren dus wel begonnen, zonder haar! Beduusd keek ze door het raam naar binnen. Daar was de lege plek op het podium, de plek waar zij had moeten staan. En nog iets zag ze, een geestverschijning weerspiegeld in het raam. Vlak voor haar bevond zich een geestverschijning met zilveren ogen en knalrode wangen.

Ze stond niet alleen niet op het podium, ze bestond in het geheel niet! Per vergissing was ze naar een café gelopen en iemand daarbinnen had per ongeluk een microfoon neergezet. Zo dadelijk, je kon erop wachten, zou de fout worden ingezien en de microfoon worden weggezet. Ze bestond eenvoudig niet, ze was niemand, een niets.

Als een lege huls stond ze voor het raam te staren, totdat er iemand naar buiten kwam en tegen haar opbotste. De man, een lang type met piercings in zijn neus en met een rare hoed op, liep sorry zeggend verder. Ze keek hem na. Wat een rare snuiter!

Na de botsing met het rare type, was het paniekgevoel weg en ze voelde zich volstromen met energie en zelfvertrouwen. Vol goede moed pakte ze de koffer op en betrad de ruimte die blauw stond van de rook. Ze zocht Mischa, maar zag haar vroegere vriendin niet. Jammer, ze had graag met de voormalige bandleider gesproken. Na Mischa's vertrek had de band aan kwaliteit ingeboet, de passie was eruit, vond ook Viktor. Ze zag hem zitten, altijd herkenbaar aan de bril met inktzwarte brillenglazen. Ouwe trouwe Viktor. Blind. Als vanouds zat hij aan de ronde stamtafel. Twee generaties geleden had hij als zanger furore gemaakt in New Yorkse nachtclubs. Voor hem op tafel lag altijd het plankje dat hij uit een kerkbank had laten zegen. Dat plankje kwam altijd goed van pas dankzij het zwart-emailen

plaatje dat erop vastgeschroefd zat en waarop in strenge witte letters te lezen stond: *Gereserveerd*.

Er klonk applaus. Haastig liep ze naar het podium en klom erop. Zonder iets te zeggen hing ze de sax om, telde af en begon te spelen. Na een minuut of vijf viel haar oog op een student die raar stond te dansen. De jongen danste niet op de maat van de muziek, maar hield een eigen ritme aan dat met een vreemde regelmaat samenviel met het ritme van de muziek. Ze had zin om hem te volgen en dat lukte, ze kon hem vanuit de band een stem geven. Vlug wisselde ze een blik met Joan die op de bas het ritme aangaf en ze wees naar zichzelf en de jongen. Vanaf dat moment klonk er in het café muziek die niemand nog ooit had gehoord.

De jongen keek lachend op, veegde een haarlok uit het gezicht en danste door. Ze volgde zijn capriolen en het werd een wedstrijd tussen hem en haar. Ze improviseerde op het ritme van zijn bewegingen en lette tegelijk op het spel van de band. Trots keek ze naar Irmgard, maar ze zag dat die het lachen amper kon inhouden.

In de pauze schoven ze gewoontegetrouw bij Viktor aan. Joan wenkte naar de ober en zei: ‘Irina, het is vandaag een bijzondere dag, elf jaar geleden kwam je in Groningen aan. Dat zijn we niet vergeten en dus is er Russische champagne!’

‘We prijzen ons gelukkig met jou,’ zei Viktor.

De vriendinnen waren vrolijk en Viktors brillenglazen glommen, maar in plaats van iets aardigs terug te zeggen, luchtte ze haar hart.

‘Jullie waren zonder mij begonnen!’

‘Schat, we moesten wel, het publiek werd ongeduldig,’ zei Joan.

‘Jullie zouden wachten,’ hield ze vol.

‘Je wangen gaan nog, maar die ogen... je bent net een uil,’ zei Irmgard.

‘Daar gaat het nu niet om,’ zei Joan sussend.

‘Ze kan toch wel eens één keer op tijd komen?’ zei Irmgard.

‘Luister,’ zei Viktor. ‘Ik heb vanavond virtuoze muziek gehoord, dus wie zeurt er dan over wangen of ogen?’

Viktors spiegellende brillenglazen waren een bliksemafleider en haar boosheid ebde weg. Ze pakte haar glas en proostte mee.

‘Jammer dat Mischa er niet is,’ zei Joan.

‘Jôh, die komt al jaren niet sinds ze die vriend heeft,’ wist Irmgard.

‘Over Mischa gesproken,’ begon ze. ‘Ik heb nagedacht. Wat we nodig hebben is vers bloed en een fris repertoire.’ Ze wilde vertellen welk repertoire ze in gedachten had, maar iemand tikte haar op de schouder.

‘Mevrouw, mag ik u iets vragen?’

Ze keek om en zag de jongen die had gedanst. Van dichtbij zag hij er jonger uit.

‘Ik ben Jeroen van Geest.’

‘Irina Dantsjenko.’

‘Klinkt Russisch.’

‘Jij danst als een Rus.’

‘Iemand vertelde me dat u lesgeeft, kan ik les krijgen van u?’

‘Ja, als je je aanmeldt bij de muziekschool.’

‘Daar was ik, maar ze zeiden dat er een lange wachttijd is. Ik speel al behoorlijk goed en wil graag privéles.’

‘Het moet via de muziekschool en je moet je beurt afwachten. Voor privélessen heb ik geen tijd.’

Haar afwijzing had impact op de jongen, want zodra hij begreep dat ze hem geen les wilde geven, keek hij zo intens verdrietig dat ze het amper verdroeg.

‘Ken je Maiden Voyage?’ vroeg ze ineens.

De jongen knikte.

‘Speel dat straks mee, dan hoor ik wel of je goed bent.’

‘Herbie Hancock, daar kan ik wel wat mee,’ zei hij zelfverzekerd.

Dat antwoord had ze niet verwacht, ze had gedacht dat de muziek te hoog gegrepen was en dat hij voor de eer zou bedanken, maar tot haar schrik reageerde hij positief. En nu de jongen ja had gezegd, stond de reputatie van de band op het spel. Wat als het joch er niks van bakte?

Er was een man naast de jongen gaan staan, hij was van middelbare leeftijd en zijn rechteroog stond opmerkelijk scheef.

‘De afspraak staat?’ informeerde hij.

‘Mijn vader,’ zei de jongen, minder zelfverzekerd.

‘We doen het,’ besliste ze. ‘Maar gaat het niet, dan stoppen we meteen.’

De man fronste de wenkbrauwen. ‘Hoe wil jij iets van haar leren als je geen fouten maken mag?’ vroeg hij.

‘Pap, ze bedoelt het niet zo, ik mag straks meespelen.’

Van opzij keek de man naar de zoon en mompelde iets. Toen stelde hij zich aan haar voor en zei: ‘Mevrouw, ik nodig u uit om na afloop van de lessen bij ons te blijven eten.’

Geamuseerd nam ze hem op. Zijn uitnodiging was ontwapenend en ze besloot op het aanbod in te gaan.

‘Ik kom alleen als Jeroen de test doorstaat en als u niet te ver weg woont.’

‘Oh, u vindt het met gemak. U neemt de weg naar Schiermonnikoog en na dertig kilometer slaat u af. Ons klooster staat tussen Kruisweg en Kleine Huisjes.’

‘Maar dat is een heel eind hier vandaan!’ riep ze verbaasd.

‘Kom, laten we spelen,’ zei de jongen ongeduldig. Hij nam haar saxofoon en beklom het podium. Joan en Irmgard volgden hem schoorvoetend.

Viktor nodigde Waling uit naast hem te komen zitten en vroeg daarna: ‘Er is nog champagne, ja toch, Irina?’ En vervolgde: ‘Dus dan ben jij de Waling over wie ik eens heb gehoord dat hij als kind de

neus van het Christusbeeld vernielde, waarna een dorpsagent je in je nekvel greep en thuisbracht?’

‘Die ben ik,’ zei de ander koel.’

‘Irina, weet je wat deze jongen de dorpsagent antwoordde toen die vroeg waarom hij met stenen naar het beeld had gegooid?’

‘Nou?’ vroeg ze.

‘Hij zei dat God een liegbeest is! Dat was eind jaren vijftig. Waling zei toen iets wat Iwan Karamazow vermeld zou hebben doen staan. Hij zei tegen die agent dat een god die de Jodenvervolging liet gebeuren, helemaal geen neus verdiende, omdat hij immers toch niets rook. Weinigen dachten toen nog aan de duizenden, tienduizenden joodse kinderen die op beestachtige wijze waren vermoord. Maar jij Waling, jij bent die jongen en nu zit je hier. Mag ik je vragen wat jouw oom, de abt van het klooster, ervan zei?’

Waling dacht even na en zei: ‘Mijn oom meende dat ik die neus niet zomaar had geraakt, het was volgens hem een teken dat ik tot grote daden is staat was. Gebeurtenissen vergeleek hij altijd met Bijbelverhalen. Mijn attaque op het Christusbeeld vergeleek hij met het verhaal van David die met één kiezelsteen de reus Goliath had gedood.’

Viktor lachte schamper. Maar plotseling sloeg hij met de vuist op tafel en riep: ‘Voor mij is die dorpsagent de held! Die man was het namelijk hartgrondig met de jongen eens, maar hij deed trouw zijn plicht, terwijl hij waarschijnlijk het liefst dat Christusbeeld aan gruzementen had geschopt!’

De kwajongen van toen wierp een ijzige blik op het bordje dat naast Viktors hand op de tafel lag.

‘Gereserveerd,’ las Waling luidop. ‘U bent van protestantse huize?’

‘Dat doet er niet toe!’ antwoordde Viktor nijdig.

‘Weet u wie volgens mij de held was? De neus! U zou uw woede moeten richten op Vrouwe Justitia,’ zei Waling kalm. ‘Zij draagt een blinddoek. Maakt de liefde niet blind?’ Waling lachte sarcastisch en Viktor zweeg demonstratief. Het gesprek had een vreemde wending genomen, maar op dat moment begon Jeroen te spelen.

Het tempo zat er meteen goed in en Joan en Irmgard moesten hun best doen om hem te kunnen volgen. Ze zag dat Viktor aandachtig luisterde en onrustig heen en weer schoof op zijn stoel. Toen het nummer uit was, stond hij op.

‘Viktor, wat doe je?’ vroeg ze.

‘Hoor jij dan niks? Dat joch heeft challenge nodig!’

‘Viktor nee, je gaat toch niet zingen?’

Ze herinnerde zich de laatste keer dat hij had gezongen, hij had toen ademproblemen gekregen en was met een ambulance naar het ziekenhuis gebracht.

‘Viktor! Je doet het niet!’ riep ze.

‘Ik vind het podium zelf wel,’ antwoordde hij.

Maar toen hij bij het podium stond en zijn wens kenbaar maakte, weigerden Joan en Irmgard met hem te spelen en ze verlieten het podium demonstratief en Jeroen keek haar vanaf het podium vragend aan. Ze haalde haar schouders op en gebaarde dat hij het met Viktor rustig aan moest doen.

‘Here comes the sun van The Beatles, maar we doen het op de manier van Nina Simone, snap je? Waar is de microfoon?’ gromde Viktor. Hij telde af en begon te zingen.

In het café galmde de rauwe stem die nog dieper was geworden sinds ze hem de laatste keer had gehoord. Jeroen begeleidde hem, maar halverwege draaide hij zomaar de rollen om en speelde een passage die Viktor moest zingen. Vanaf dat moment wisselden oud en jong elkaar af, Jeroen diepte rauwe tonen op en Viktor plukte noten van hoge takken, danste met huppelpasjes over het podium als een

pasgeboren lammetje. Zong hij z'n eigen partij, dan was hij een grauwendende wolf en Jeroen wees hem lenig als een eekhoorn de weg.

Gedanst werd er niet. Het publiek luisterde naar een grootvader en een kleinzoon. De twee voelden elkaar aan, het was alsof oud en jong elkaar uitscholden en elkaar dan weer lachend opzochten en vrede sloten.

Achter haar hoorde ze iemand zeggen: 'Die jongen ken ik, hij stond laatst bij het station met zijn saxofoon, hij kan voortaan beter hier komen spelen.'

Toen Viktor naar adem hapte en gebaarde dat hij wilde stoppen, stonden Joan en Irmgard op en liepen naar het podium. Jeroen ondersteunde Viktor, maar die gebaarde dat het wel meeviel, hij was tijdig gestopt en moest alleen even op adem komen. Waling stond op en liet weten dat het voor hem tijd was om te gaan.

'Irina, zullen we zeggen volgende week zaterdag om vijf uur?'

'Dat is goed, je hebt een getalenteerde zoon.'

Ze liep met Waling en Jeroen naar de deur en zwaaide hen na. Het voelde alsof ze vader en zoon al eeuwen kende.

*

De meeste gasten verlieten het café en zelf wilde ze ook gaan, maar Viktor bestelde weer champagne.

'Jij wilt toch vers bloed? Dat joch speelt goed!' begon hij.

Irmgard en Joan knikten.

'Les heeft hij niet echt nodig, wat ga je doen?' vroeg Joan.

'We zullen wel zien,' antwoordde ze.

Viktor vermaakte hen, hij diste verhalen op uit zijn tijd in de Verenigde Staten. Toen de fles leeg was, wilde hij door haar naar huis gereden worden.

'Waarom neem je geen taxi?' vroeg Irmgard.

‘Mijn geld is opgegaan aan champagne,’ antwoordde hij.

‘Ik geloof er niks van. Volgens mij wil je nog iets met Irina bespreken, iets wat niet voor onze oren bestemd is,’ zei Irmgard.

Viktor haalde zijn schouders op, maar toen hij naast haar in de wagen zat, stak hij meteen van wal en bleek Irmgards vermoeden waar.

‘Irina, vanavond is me iets vreemds overkomen,’ begon hij. ‘De jongen nam me mee en ik raakte buiten mezelf. Hij geeft zich aan je over en toch blijft hij zichzelf. Hoe kan dat? Het is een gave die hij niet mag verliezen.’

‘Toch wil hij les,’ zei ze.

‘Ja, maar bedenk dat jij ook van hem kunt leren. Heb je gemerkt hoe goed hij improviseert? Hij heeft vanavond jouw kracht gehoord en hij zal op zoek gaan naar de bron ervan.’

‘We zullen zien,’ zei ze laconiek.

‘Als je iets met hem wilt bereiken, moet je tonen wie je bent. Je hebt een sterk harnas Irina, maar je zult je moeten blootgeven. Vertel hem van je vaders brief. En wees op je hoede, want een Van Geest is nooit helemaal te vertrouwen.’

‘Niet te vertrouwen? Hoezo niet?’ vroeg ze verbaasd.

‘Luister. Ik ben hier opgegroeid, ik ken die familie. Anton van Geest was Walings oom, hij is een paar jaar geleden overleden. Hij was de abt van dat klooster, het was een publiek geheim dat hij een rokkenjager was. Er werd eens een baby bij het klooster te vondeling gelegd, dat geeft te denken. Walings vader, Frank van Geest, was een fanatieke verzetsstrijder, hij schoot NSB’ers dood in de oorlog. De Duitsers kregen hem te pakken en hij is gefusilleerd. Na de oorlog verdween Walings moeder spoorloos en Waling groeide bij de monniken in het klooster op. En nu, na jaren, woont hij er weer. Het gebouw stond leeg en God mag weten wat hij er uitspookt, een normaal mens zou niet in die ouwe rotzooi willen wonen.’